

NIIDU VÄÄRTUSTE HINDAMISE JUHEND **TULEMUSPÕHISE** TOETUSE MÄÄRAMISEKS

Rannaniit (Läänemere kesk- ja põhjaosa rannaniidud, 1630*)

Hindamisankeedi ja -juhendi on koostanud LIFE IP projekti „Loodusrikas Eesti“ (<https://www.loodusrikaseesti.ee/>) raames Liis Kasari-Toussaint (lkasari@ut.ee), Marianne Kaldra (marianne.kaldra@ut.ee) ja professor Aveliina Helm (aveliina.helm@ut.ee) Tartu Ülikooli maastike elurikkuse töörühmast (<https://landscape.ut.ee/>).

LIFE-IP projekti "Loodusrikas Eesti" (ForEst&FarmLand LIFE18IPE/EE/000007) rahastavad Euroopa Komisjoni LIFE'i programm ja projekti partnerid. Väljaanne sisaldab projekti seisukohti ja Euroopa Komisjon ei vastuta selles sisalduva teabe eest.

MAASTIKE
ELURIKKUSE
TÖÖRÜHM

MAELUMINISTEERIUM

KESKKONNAMINISTEERIUM

KESKKONNAAMET

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Hindamisankeedi ülesehitus	3
Hindamisankeedi valimine, täitmine ja esitamine	3
Hindamisankeeti puudutavad selgitused.....	4
A. Taustinfo ala kohta.....	4
B. Ala seisund	6
C. Ala liigiline koosseis.....	11
D. Tagasiside.....	15
Kasutatud kirjandus	16

Sissejuhatus

Suurem osa praegustest Euroopas makstavatest maa-ala hooldamise toetustest on **tegevuspõhised**: hooldaja rakendab ainult ettekirjutatud tegevusi ja hoidub keelatud tegevustest. Selline toetuskeem tugineb jäigale elurikkuse hoidmise kavale ning ei arvesta hooldaja vajadusi ja ala eripärasid.

Seevastu **tulemuspõhise toetuse süsteemi** eesmärk on tunnustada pärandniidu olemasolevat head kvaliteeti ja innustada maa-ala hooldajat seda kvaliteeti veelgi kasvatama. Sellisest lähenemisest võidab nii hooldaja kui ka loodus. Hooldusnõuded on paindlikud, rangete reeglite asemel on hooldajale toeks hea nõustamissüsteem ja infomaterjalid, mis aitavad tal saavutada parima tulemuse ning tänu sellele ka suurema toetuse. Ühtlasi muutub maaomanik teadlikumaks hooldatava ala väärtustest ja nende tähtsusest ning saab neid teadmisi kasutada näiteks loodusturismi arendamisel.

Tulemuspõhise toetuse süsteem tugineb **hindamisankeedile**, mille punktisüsteem võimaldab hinnata pärandniidu kvaliteeti ja seisundit ning teha kindlaks, kui väärtusliku ja elurikka niiduga on tegemist. Mida paremad on niidu keskkonnatingimused ja mida elurikkam on niit, seda suuremale toetusele see ala kvalifitseerub.

Hindamisankeedi ülesehitus

Niidu tulemuspõhise toetuse määramiseks kasutatav hindamisankeet koosneb A-, B-, C- ja D-osast, kusjuures punkte annab alale B- ja C-osas. Maksimaalselt võib ala saada **200 punkti**.

- A-osa hõlmab peamiselt taustinfot ala praeguste hooldusvõtete ja hooldusajaloo kohta. See teave annab ülevaate niidu seisundist ning aitab mõista, mis on hooldataval alal hästi ja mida saaks teha paremini.
- B-osas tuvastatakse objektiivsete kriteeriumite põhjal ala seisundi.
- C-osas hindatakse ala liigilist koosseisu.
- D-osas saad anda hindamisankeedi ja toetussüsteemi kohta konstruktiivset tagasisidet. Sel moel Keskkonnaameti ja Tartu Ülikooli teadlastega suheldes aitad toetuskeemi võimalikke probleeme edukalt lahendada. Lisaks annad oma arvamusega panuse sellesse, et tulevikus muutub pärandniitude majandamise toetussüsteem veelgi tõhusamaks.

Hindamisankeedi valimine, täitmine ja esitamine

Sobilik hindamisankeet vali **domineeriva elupaigatüübi** järgi. Ankeeti täites käi kogu maa-ala läbi kas sirgjooneliselt või W-kujulise rajana, sest kõik niiduosad ei pruugi olla ühetaolised (eriti suure ala puhul) ja ka taimeliigid ei kasva tavaliselt kõigis niiduosades ühtlaselt.

Elupaigatüübile vastavat hindamisankeeti on soovituslik täiendada hooldusperioodi jooksul mitmel korral. Näiteks rohustu struktuuri on parem hinnata hooldusperioodi lõpus. Ala õierohkust ja liigirikkust tasub hinnata kesksuvel, kui on paljude taimede õitsemise kõrghetk. Kõigi alal kasvavate taimeliikide lihtsamaks tuvastamiseks on niitu mõistlik vaadelda kevadel, kesksuvel ja hilissuvel-varasügisel. Linde on hea vaadelda kevadel ja suve alguses.

Hindamisankeet esita **hiljemalt 1. oktoobril**.

Hindamisankeeti puudutavad selgitused

Järgnevalt on lühidalt lahti seletatud iga küsimuse taust ja vajalikkus. Rohkem teavet rannaniitude elurikkuse ja hooldamise kohta leiad rannaniitude hoolduskavast, mis on leitav keskkonnaameti kodulehelt.

A. Taustinfo ala kohta

A1. Kas alal on nimi?

Ajaloolise nime teadmine võib osutada kasulikuks, kui peaks tekkima vajadus otsida ala kohta infot **vanadest andmekogudest**.

A2. Millist hooldusmeetodit Sa alal kasutad ja mis kuupäeval hooldamist alustasid?

Ajalooliselt sõltusid **heinatöö** algus ja selle perioodi pikkus rohukasvust, heinakuivatuseks sobivatest ilmadest ning vajadusest alustada suve teises pooles põlluviljade koristamisega. Seega on senine niitude liigirikkus tekkinud ja säilinud tingimustes, kus neid alasid niideti eeskätt kesksuvel, heinamaid oli palju ning neid niideti järk-järgult. Tuleb ka arvestada, et niidetavad niidud olid enamasti ümbritsetud karjamaadest või metsakarjamaadest, mis samuti toimisid niitude liigirikkuse toetajana.

Tänapäeval on Euroopa looduskaitsepraktikas mõne liigi (eeskätt rukkiräägu) järglaskonna elumuse soodustamiseks lükatud niitmise algusaega sunduslikult suve teise poolde. Paraku on regulaarsel hilisel niitmisel väga tugevad **varjuküljed**. Eeskätt mõjutab see niidutaimestiku ohtrussuhteid ja liigirikkust. Konkurentsisuhted muutuvad kiiremini tüseda ja viljaka mullaga niidul. Kuival ja parasniiskel rohumal võib seetõttu hakata hoolimata regulaarsest niitmisest järk-järgult vohama näiteks jäneskastik või sulg-aruluste. Niiskemal niidul kipub ülekaalu saama päideroog, sookastik või pilliroog.

Kuna eri elustikurühmad vajavad erinevat niitmise algusaega, tuleks soodustada **algusaja varieeruvust** nii ühe ala piires kui ka eri alade vahel. Näiteks Rumeenias säilinud traditsioonilistes talumajapidamistes on igal perel neli kuni kuus heinamaad, mida niidetakse igal aastal eri ajal, et tagada pikemas perspektiivis parem heina kvaliteet.

A3. Kas rakendad alal mitmekesist majandamist?

Kui ajalooliselt tagas pärandniidu mitmekesise elustiku traditsiooniliselt hooldatava poolloodusliku koosluse suur pindala, siis tänapäeval tasub elurikkuse säilitamiseks rakendada nn **mitmekesise majandamise** põhimõtet. See tähendab, et ei ole mõistlik kõigil aladel kasutada sarnaseid majandamisvõtteid.

Niidetaval alal tuleks jätta eri aastatel eri kohtadesse **kuni 30% ulatuses** niitmata laiike. Karjatataval alal on kasulik **varieerida** nii ajas kui ka ruumis karjatüüpi (lambad, veised, hobused või kitsed) ning karjatamiskoormust (intensiivse ja mõõduka karjatamisega perioodid ning alad vaheldumisi). Hästi mõjuvad sellised meetmed nagu väikese segakarja pidamine (näiteks hobune, lammas ja veis) ning aeg-ajalt karjatamata laikude tekitamine.

Karjatatavatel aladel võib probleemiks osutada kariloomade valikuline söömine, mistõttu saavad võimust loomade poolt mittedöövad taimed (nt. jäneskastik). Ülekarjatamise ilminguna võivad

ilmneda ohakad, nõgesed jms. Selliste muutuste tugeval ilmnemisel või pigem nende ärahoidmiseks võiks probleemseid kohti lisaks niita või purustada vahetult enne õitsemist minemist.

Kui jätab niitmata laiike või vaheldab karjatüüpi ja karjatamiskoormust, siis pakud elupaika väga erinevate vajadustega liikidele, näiteks saavad levida ka niitmisele ja karjatamisele tundlikud soontaimed. Olenevalt ilmastikust võib tekkida samal alal eri aastatel ka biomassi väga erinevas koguses. Seetõttu ongi hea rakendada **nii ajaliselt kui ka ruumiliselt** mitmekesist majandamist.

A4. Kui pikalt on ala olnud hooldatud?

Hooldamisajalugu tundes mõistad paremini niidu praegust seisundit ja saad teha ala hooldamiseks **õigemaid otsuseid**.

A5. Kas ala hooldamine on keeruline või lihtne?

See teadmine on oluline mõistmaks paremini ala reaalseid hooldusvõimalusi ning -tulemusi.

A6. Kas alale tekib sageli rohket mereheidist?

Suuremad tormid ja tõusuvee toovad mõnele rannaniidule regulaarselt **adru ja muud mereheidist**, mis moodustab suuri valde ning soodustab lämmastikulembeste taimede (nõges, ohakas) vohamist. Seevastu mõõdukas suuruses adruvallid mõjuvad niiduelustikule hästi, tõstes putukate arvukust; putukaid omakorda söövad kurvitsaliste pojad.

Seega vajab rannaniit, kus mereheidise kogus on suur, peale karjatamise ja niitmise ka muid hooldustegevusi: rohke mereheidis tuleks **kokku korjata** ning rannalt eemaldada (traditsiooniliselt on adru kasutatud aiamaa väetamiseks). Randa uhitud prügi tuleks sealt alati ära koristada.

Juhul kui lämmastikulembesed taimed domineerivad suurel rannaniidu pinnal, siis võib neid ka **niita**.

A7. Milliseid maastikuelemente alal ja selle läheduses leidub?

Alal ja selle ümbruses olevad maastikuelemendid mängivad olulist rolli elurikkuse toetamisel, pakkudes **mikroelupaiku** mitmesugustele elustikurühmadele.

A8. Milline on Sinu hinnangul ala elurikkuse seisund?

Sellele küsimusele vastates fikseerid enne B- ja C-osa täitmist enda **isikliku arvamuse** selle kohta, milline on hooldatava maa-ala elurikkuse seisund. Elurikkuse all on mõeldud kogu elustikku: taimed, linnud, imetajad, putukad (näiteks kimalased ja liblikad), ämblikud, kahepaiksed, roomajad jne.

Muutusi võid elurikkuses täheldada näiteks põuase suve järel või pärast karjatamiskoormuse või karjatüübi muutmist. Pärast taastamistegevusi võid näiteks märgata, et alal hakkab kasvama rohkem õitsvaid taimi ja sellest tulenevalt suureneb putukate arvukus, mis omakorda meelitab avatud alale rohkem linnuliike.

A9. Milline on Sinu hinnangul ala üldseisund (keskkonnatingimused ja elurikkus)?

Sellele küsimusele vastates fikseerid enne B- ja C-osa täitmist enda **isikliku arvamuse** selle kohta, milline on hooldatava ala üldseisund.

B. Ala seisund

B1. Milline on kulukihi paksus ja ulatus?

Hästi hooldatud niidul on kulu olematu või vähene: puudub paks, mitmeaastane kulukiht. Regulaarne niitmine ja niite äraviimine või karjatamine mängivad olulist rolli toitainete tasakaalu säilitamises ning on põhitegurid liigirikkuse hoidmisel.

Ebapiisava hoolduse korral või **hoolduse lõppemisel** muutub niit tootlikumaks, seal hakkavad vohama ekspansiivsed liigid (eriti niiskemal ja viljakamal mullal) ning kogunev kulukiht pärsib niidutaimede idanemist.

Vasakul: rannaniidul ei ole kulukihti (pilt: Marianne Kaldra). Paremalt: mitmeaastane kulukiht viitab puudulikule majandamisele (pilt: Riinu Rannap)

B2. Milline on ala rohurinde struktuur?

Rohurinde struktuuri on hea hinnata **hooldusperioodi lõpus**.

Rohumaa taimestiku **hea struktuur** tagab mitmekesise elustiku. Madalmurused osad peaksid ala pindalast hõlmama vähemalt 50% (mõnel linnualal 75%), et luua piisavalt mitmekesised tingimused erinevat elupaika nõudvatele liikidele. Just niidu merepoolne serv peab olema avatud ja madalaks pügatud taimestikuga ning kindlasti roovaba, et kahlajad pääseks ligi madalas rannikumeres paiknevatele toitumisaladele.

Samas ei tohi kogu rannaniit olla n-ö ühtlane golfimuru. Rohurinde **struktuur on kehv** ka juhul, kui ala hooldus on ebapiisav ja enamik alast on kõrge rohustuga.

Hästi hooldatud rannaniidul rohu kõrgus varieerub: madalmuruste osade vahel paiknevad lindudele sobivad 10–20 cm kõrguse rohuga kohad. Lisaks sobivad suurele osale putukatest ja ämblikest kergelt või mõõdukalt karjatatavad alad, kus nektarit sisaldavad taimed rikkalikult õitsevad ja kus häiringuid on vähem. Selliseid mõneks ajaks karjatamata jäetavaid laiuke, kus saavad valmida ka näiteks orhideede ja muude liikide seemned, kuid millel siiski kinni kasvada ei lasta, võiks leiduda rannaniidu sisemaapoolses osas. Selleks et vältida kulustumist, võsastumist ja ekspansiivsete liikide vohamist, võiksid hooldamata või kõrgema rohustuga laigud olla eri aastatel eri kohtades.

Erandiks on hiljuti taastatud ala, kus niidule omane taimestik pole jõudnud veel taastuda: selline ala vajab esialgu intensiivsemat hooldust, et tõrjuda näiteks lehtpuuvõsa. Taimestiku taastumise kiirus oleneb ala algseisundist ehk sellest, kui tihedalt oli alal enne taastamist puittaimi, kui palju on alal säilinud niidukamarat ning kui palju niidule omaseid taimeliike kasvab ümbritsevas maastikus.

Vasakul: madalmuruste osade vahel paiknevad lindudele sobivad 10–20 cm kõrgused rohututid (pilt: Linda Pall). Paremalt: rannaniidu sisemaapoolses osas võib rohustu olla kõrgem, mis pakub elupaika putukatele ning võimaldab valmida taimeseemnetel (pilt: Riinu Rannap)

B3. Kui palju on alal õitsvaid putuktolmlejaid taimi?

Heas seisus rohumaal kasvab hulgaliselt taimeliike ning nende seas leidub üle kogu ala ka palju õitsvaid putuktolmlejaid taimi, mis on oluliseks toiduallikaks ja elupaigaks putukatele ning ämblikele.

Putuktolmlemine ehk entomogaamia on taimede tolmlamise viis, mille korral õietolm kandub tolmuks emakasuu meele putukate abil. Vastutasuks pakuvad taimed putukatele toitu ja elupaika.

Putukate meelitamiseks on taimedel mitmesuguseid **kohastumusi**:

- taimel on silmatorkav, eredavärviline õis, taime kõrglehed on eredalt värvunud, õied lõhnavad ja neis on nektariumit;
- õiekate ja tolmuks on putukatele toiduks;
- õietolmuteradel on kleepuv või haakuv välispind;
- õied meenutavad kujult putukat (kärbesõis) või toimivad lõksuna (kaunis kuldking).

Kehvas seisus alal kasvavad valdavalt kõrrelised ja tarnad, õitsvaid taimi leidub seal väga vähe.

Õierohkuse soodustamiseks tuleks kasutada mitmekesise majandamise põhimõtet (vaata täpsemalt küsimuse A3 alt). Liikide levimine on tugevalt seotud ka ümbritseva maastiku sidususega: mida rohkem niidulaike ümbruses leidub, seda elujõulisemad on eri liikide populatsioonid. Seepärast on oluline kasutusse võtta ka väikseid jäänukniite ja teha koostööd naabritega, et nende alad soosiks samuti õierohkust.

Liigirikas ja õierohke rannaniit (pilt: Linda Pall)

B4. Kui suur on ala puittaimede (sh noor võsa, alla 1 m) katvus?

Iga-aastaselt hästi hooldatud niit on valdavalt lage ning puittaimede katvus on seal hõre või puudub. Mitmed **niidukurvitsalised** ei pesitse puistule või puutukale lähemal kui 300 m, kuna puude ja põõsaste taga varitsevad röövlloomad. Seega ei saa puutukkadega niidust, hoolimata selle karjatamiskoormusest, kunagi kahlajatele sobivat elupaika.

Peamiselt **botaanilise väärtusega** rannaniidul võivad kasvama jääda üksikud vanad puud või väikesed puurühmad.

Ainult karjatades võib probleemiks osutada nt paakspuu, haava, halli lepa, sanglepa pealetung. Sellisel puhul võib katsetada oluliselt intensiivsema koormusega karjatamist, aga pigem on vaja lisaks võsa jäätmaaniiduki või kettpurustajaga eemaldada. Seda tuleks teha umbes augusti alguses, kui võsa on kõige lopsakam, aga ei ole veel alanud varuainete paigutamine maa alla.

Vasakul: võsastuv rannaniit. Paremalt: puurühmadega killustatud rannaniit (pildid: Riinu Rannap)

B5. Millises seisundis on ala väikeveekogud (mereveest mõjutamata madalad lombid ja soonekohad)?

Rannaniidu looduslik reljeef võimaldab tekkida paljudel madalatel väikeveekogudel. Sellised **lombid ja üleujutusosalad** on olulised kahepaiksetele kudemiseks ning kurvitsatele toitumiseks. Need lombid jäävad mere mõjualast välja ja on seega mageveelised. Sinna ei satu üleujutuste ajal väikseid kalu (peamiselt ogalikke), kes võiksid kahepaiksete kudu ja kulleseid hävitada.

Väikeveekogu seisund on hea, kui see on avatud ning selle servad on lauged ja madalmurused. Kui karjatamiskoormus on väike, siis hakkavad märjemates nõgudes ja lohkudes kasvama tarnad, mida kariloomad meelsasti ei söö. Nii ladestub surnud taimede kiht aasta-aastalt ning madalad veesilmad ummistuvad, mudastuvad või lausa kuivavad. Sellised lombid tuleks settest ja liigest taimestikust puhastada. Väikeste veekogude ja lompide taastamine aitab parandada mitmete liikide käekäiku ja tõstab oluliselt rannaniidu elurikkust.

Vasakul: rannaniidu väikeveekogud, mis on heas seisundis ehk servadest lauged ja madalaks söödud rohuga. Paremalt: rannaniidu roostunud väikeveekogu (pildid: Riinu Rannap)

B6. Kas alal on märke kuivendamisest?

Tänapäeval on suurem osa rannaniitudest kraavitatud. Kraavid mõjutavad tugevalt rannaniidu loomulikku **veerežiimi**, juhtides vee alalt ruttu ära. Selle tagajärjel kuivavad niidulombid liiga kiiresti, mistõttu ei paku nad kvaliteetset sigimispaika kahepaiksetele ega toitumisala niidukahlajatele. Seega ei tohi rannaniidule mingil juhul uusi kraave rajada ega ka olemasolevaid kraave süvendada.

Olemasolevad kraavid tuleks võimaluse korral ümber **kujundada lompideks ja sonnideks**. Vanad, osaliselt sissevajunud kraavid tasuks täielikult kinni ajada ja likvideerida või siis osaliselt madalaveelisteks ja laugekaldalisteks lompideks kujundada. Nendel rannaniitu läbivatel kraavidel, mida kinni ajada või lompideks kujundada ei saa, tuleb kaldad muuta võimalikult laugeks, et kraavi serva tekiksid madalaveelised märgalad.

Niidu niiskusrežiimi mõjutavad ka ala **kõrval olevad kraavid**, mistõttu tuleks neidki ala hindamisel arvesse võtta. Kuivendamise mõju on mõõdukas kui toimiv kraav asub kaugemal kui 30 m ning mõju on tugev kui toimiv kraav asub lähemal kui 30 m või ala sees.

Kraavid juhivad rannaniidult ruttu vee ära, mille tagajärjel kuivavad kahepaiksetele ja lindudele olulised lombid ja sonnid liiga kiiresti (pilt: Riinu Rannap)

B7. Kui suur osa ala veepiirist on pilliroostunud?

Rannaniidu hooldamine **ei ole piisav**, kui kogu alal või ala merepoolses servas kõrgub tihe ühtlane pilliroog. Eriti just laialt rannaniidult roogu tõrjudes on vaja silmas pidada, et kahlajatele sobib üksnes pilliroovaba ala. Näiteks veistega karjatamine hoiab veepiiri ja madalad lombid avatuna, kuna veised tegutsevad ka vees. Võimaluse korral tasuks alal karjatada segamini või kordamööda nii hobuseid, veiseid kui ka lambaid.

Veepiir tuleb roost vabastada igal juhul. See, kas vette jätta roogu või mitte, oleneb kohast: näiteks partlastele mosaiikne roostiku ja avavee vaheldumine sobib. Kui ala väärtus on peamiselt botaaniline, siis ei ole veepiiri avatus nii oluline.

Pilliroovaba veepiiriga madalmurune rannaniit (pilt: Riinu Rannap)

B8. Kas alal on märke tegevustest, mis taimestikku, mulda või vett kahjustavad?

Kahjustava tegevuse märgid tuleks esimesel võimalusel **kõrvaldada**: sel juhul väldid taimestiku, mullaelustiku, veekogu või põhjavee pöördumatut kahjustumist.

C. Ala liigiline koosseis

C1. Milliseid positiivseid tunnusliike ala taimede hulgas leidub?

Mida rohkem positiivseid tunnustaimi alal kasvab, seda väärtuslikum ja elurikkam on niit ning seda rohkem **punkte** ta saab. Kui tuvastad alal kasvavate taimede hulgas vähemalt ühe kaitsealuse liigi, siis saab ala 10 lisapunkti.

Võimalikult paljude taimeliikide tuvastamiseks vaatle niitu hooldusperioodi jooksul **mitmel korral**, sest taimed õitsevad eri aegadel ning õitsvaid taimi on lihtsam märgata ja ära tunda. Kevadisi õitsejaid võid vaadelda juba aprillis-mais, orhideelised õitsevad kõige rikkalikumalt juunis. Taimekasvu ja õitseaja kõrgpunkt on juulis ning hiliseid õitsejaid saad tuvastada augustis.

Niidu taimeliike aitab Sul edukalt määrata spetsiaalne teatmik „**Eesti pärandniitude taimed**“. Selleks et hoida teatmiku suurus käepärasena ka välitingimustes kasutamiseks, sisaldab see vaid kitsast valikut näidisliike iga perekonna, sugukonna ja rühma kohta. Kui näiteks niidul kasvab mõni kelluka liik, mida teatmikus ei ole, siis perekonna äratundmisel läheb punkt ikkagi kirja.

Taimede määramiseks on võimalus kasutada ka tasuta mobiiliäppi – **Flora Ingognita**, mille määramistäpsus liigini on 80% ning perekonnani 90%.

Liike saad **põhjalikumalt määrata** „Eesti taimede kukeaubitsa“ või „Eesti taimede määraja“ abil.

C2. Kui suurel osal alast ei leidu taimede hulgas positiivseid tunnusliike?

Siin punktis ei pea Sa arvesse võtma tunnusliikide arvu, sest kõik need liigid **ei esine niidu kõigis osades**. Näiteks üleujutusosal muutub taimekoosus olenevalt üleujutuse tasemest, seega võib mõni tunnusliik paikneda vaid rohumaa teatud osades.

Iga liigi levimismuster ja -tihedus on **erinev**: mõni liik esineb üksikute taimedena üle kogu ala, mõni teine liik kasvab kogumikena ning kolmandad paiknevad üksikute isenditena niidu mõnes osas (näiteks orhideelised).

C3. Milliseid ekspansiivseid ehk jõuliselt levivaid liike ala taimede hulgas leidub?

Rohumaa hoolduse lõppemise, alahoolduse, niiskusrežiimi muutumise või väetamise korral hakkavad taimeliikide konkurentsisuhted kiiresti teisenema. Kohalikku floorasse kuuluvaid liike, mis sel juhul niidukoosluses **vohama** asuvad, nimetatakse ekspansiivseteks liikideks.

- **Kuivemal** alal võivad vohada pajuvaak (*Inula salicina*) ja jäneskastik (*Calamagrostis epigejos*).
- **Niiskemal** niidul mätastuvad luht-kastevars (*Deschampsia caespitosa*), harilik sinihelmikas (*Molinia caerulea*), harilik angervaks (*Filipendula ulmaria*), harilik pilliroog (*Phragmites australis*) ja seaohakas (*Cirsium oleraceum*).
- Kui ala **viljakus tõuseb**, siis võtavad võimust lämmastikulembesed liigid, nagu harilik naat (*Aegopodium podagraria*), mets-harakputk (*Anthriscus sylvestris*), harilik võilill (*Taraxacum officinale*), kõrvenõges (*Urtica dioica*) ja põldohakas (*Cirsium arvense*).

Üksikisenditena või mõõdukal määral siin-seal niidu piires on kõigi nimetatud liikide esinemine ka liigirikka rohumaa puhul **normaalne**.

Rannaniit, kus kasvab liiga palju ohakaid (pilt: Meeli Mesipuu)

C4. Mitu märkimisväärset positiivset tunnusliiki ala lindude hulgas pesitseb või toitub?

Eriti haruldased **linnuliigid** on rannaniidul niidurüdi, mustsaba-vigle ja tutkas ning sagedasemad positiivsed tunnusliigid on kiivitaja, merisk, liivatüll, naaskelnokk, punajalg-tilder, sookurg ja parvena peatuvad rändlinnud (näiteks haned).

Kahlajatele sobiv pesitsusala (pilt: Riinu Rannap)

Eriti haruldased liigid (vasakult): niidurüdi, mustsaba-vigle ja tutkas (pildid: Vikipeedia)

Positiivsed tunnusliigid (vasakult): kiivitaja ja merisk (pildid: Vikipeedia)

Positiivsed tunnusliigid (vasakult): liivatüll, naaskelnokk ja punajalg-tilder (pildid: Vikipeedia)

C5. Milliseid muid taime-, linnu-, imetaja-, kahepaikse-, roomaja-, putuka- ja ämblikuliike oled alal kohanud?

Haruldasematest **kahepaiksetest** võid rannaniidul kohata kõret ning raba- ja rohukonna.

Vasakult: kõre, rabakonn ja rohukonn (pildid: Vikipeedia)

Rannaniidul elavatest putukatest väärivad erilist tähelepanu Saaremaa tondihobu ja nõmme-tähniksinitiib.

Vasakult: Saaremaa tondihobu ja nõmme-tähniksiniitib (pildid: Vikipeedia)

D. Tagasiside

D1. Kas täiendasid hindamisankeeti hooldusperioodi jooksul mitmel korral?

Täienda hindamisankeeti hooldusperioodi jooksul **vähemalt kolmel korral**: kevadel, kesksuvel ja hilissuvel-varasügisel. Näiteks karjatamis- ja niitmistulemust on mõistlik hinnata hooldusperioodi lõpus. Ala õierohkust ja liigirikkust tasub hinnata kesksuvel, kui on paljude taimede õitsemise kõrghetk. Ning kõigi alal kasvavate taimeliikide tuvastamiseks peaksid niitu vaatlema ka kevadel ja augustis.

D2. Kui palju kulus Sul hindamisankeedi täitmiseks ja täiendamiseks aega?

Soovime teada, kui palju aega Sa ankeedi täitmisele ja täiendamisele pühendasid ning kas see panus oli **jõukohane või liiga ajamahukas**.

D3. Kui lihtne või keeruline oli hindamisankeedi küsimustele vastata?

Tahame teada, kas ankeedi küsimused ja juhendi selgitused olid Sulle üheselt **arusaadavad või vajaksid need lihtsustamist** ja ümbersõnastamist. Soovi korral võid täpsustada, millised ankeedi küsimused või juhendi punktid tekitasid segadust või olid keerulised vastata.

D4. Kas Sulle on oluline tunda enda hooldatava pärandniidu väärtusi, mis on seotud elurikkuse ja elupaiga seisundiga?

Teisisõnu soovime teada, kas Sind **huvitab**, kui heas seisus või kui elurikas on Sinu hooldatav ala ja millised liigid seal täpsemalt elavad.

D5. Kas Sinu arvates sobib niitude hooldamise puhul paremini tulemuspõhise või tegevuspõhise toetuse süsteem?

Tulemuspõhise toetuse süsteem on paindlik, arvestab hooldaja vajadusi ja ala eripära ning võimaldab hooldajal katsetada uudseid hoolduslahendusi, mis hoiavad või suurendavad niidu elurikkust. Skeemi keskmes on loodus, mitte fikseeritud tegevuste ja reeglite järgimine. Hooldaja oskab ise jälgida ja hinnata niidu seisundit ning kasutada elurikkust toetavaid hooldusvõtteid. Abiks on kindlasti ka toimiv nõustamissüsteem ja head infomaterjalid. Toetussumma oleneb ala seisundist ja liigirikkusest.

Tegevuspõhise toetuse süsteemi puhul peab ala hooldaja rangelt järgima ettekirjutatud reegleid (näiteks kindel aeg niitmiseks, lubatud ja keelatud majandamisvõtted) ning need reeglid ei olene hooldaja valikutest ega niiduala eripärast. Hooldajal ei ole vaja otseselt teada, kuidas ala seisundit ja elurikkust hinnata ning kuidas niitu parimal moel majandada. Toetussumma on fikseeritud.

D6. Muud kommentaarid

Ootame Sinult ka kõiki muid asjasse puutuvaid **küsimusi, kommentaare ja ettepanekuid**.

Kasutatud kirjandus

Lotman, S., Rannap, R. 2020. Rannaniitude hoolduskava. Koostatud Keskkonnaameti tellimusel. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.

Mesipuu, M. 2020. Aru- ja soostunud niitude hoolduskava. Koostatud Keskkonnaameti tellimusel. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.